

УДК 811.161.2'282

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/63-1-22>**Тетяна БЛЕНКО,***orcid.org/0000-0001-7187-9479*

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри українознавства та загальної мовної підготовки

Національного університету «Запорізька політехніка»

(Запоріжжя, Україна) *tanyabless@ukr.net*

ОСОБЛИВОСТІ ДІАЛЕКТНОЇ ЛЕКСИКИ НА ПОЗНАЧЕННЯ НЕТОЧНИХ ТЕМПОРАЛЬНИХ ВІДРІЗКІВ (на матеріалі «Словника говірок Нижньої Наддніпрянщини» В.А. Чабаненка)

Виявлення закономірностей формування лексичної системи, факторів її розвитку, вивчення структурно-семантичних особливостей діалектних одиниць певної етномовної території або частини цієї території на сьогодні є пріоритетними завданнями сучасної української діалектології. У мовній картині окремих територій різними способами закодовано ціннісний зміст лінгвістичних традицій, цілий ряд характерних місцевих фонетичних, граматичних та семантичних особливостей. Своєрідне світобачення мешканців окремої території країни відображається в говірковій лексиці на позначення часу. Категорія темпоральності є одним з найбільш абстрактних понять, що репрезентує глибинний зміст людського буття. Вона лежить в основі будь-якої культури й належить до базових архетипових понять того чи того народу. Її декодування розкриває світогляд, ментальність соціуму, відображає особливості його мислення. Усвідомлення часу, як невід'ємного елемента дійсності, є джерелом культурного кодування. Темпоральна система в етнокультурному просторі репрезентована назвами різних періодів часу, які точно визначають часові межі та нечітко, неточно вказують на межу часового процесу. При позначенні періодів часу темпоральні слова передають взаємозв'язки та поєднання, що існують у динамічному контексті, в історичній дійсності, відображаючи розуміння руху як циклічного та еволюційного процесів. Їх дослідження в етнолінгвістичному контексті допомагає розкрити національну специфіку, схарактеризувати лінгвістичні традиції певної етнотериторії.

На матеріалі відомої етнографічної праці «Словник говірок Нижньої Наддніпрянщини» Віктора Антоновича Чабаненка в статті здійснено аналіз, що охопив різні лексико-семантичні групи темпоральних слів, які характерні для діалектів зазначеної території України. Вони були сформовані на основі широкого та всебічного використання всіх ресурсів загальнонаціональної мови та стали її органічною частиною. З'ясування семантики, структури та лексично-словотвірного значення цих мовних засобів на позначення часу, виявлення їх потенційних можливостей, зафіксованих у словнику, присвячене наше дослідження. Розкриття особливостей усвідомлення часу українським народом та вияв часових одиниць, які становлять специфіку лексичної системи говірок Нижньої Наддніпрянщини, яскраво відображає індивідуальне сприйняття навколишнього світу носіями окремої етномовної території.

Ключові слова: етномовна територія, темпороніми, лексеми на позначення точних часових відрізків, діалектизми.

Tetyana BILENKO,*orcid.org/0000-0001-7187-9479*

Candidate of Philological Sciences,

Associate Professor at the Department of Ukrainian Studies and General Language Training

National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

(Zaporizhzhia, Ukraine) *tanyabless@ukr.net*

FEATURES OF DIALECTAL VOCABULARY FOR DEFINING INACCURATE TEMPORAL INTERVALS (based on the material of "The Dictionary of Nyzhnia Naddniproianshchyna (The Lower Dnieper Ukraine) Dialects" by V. A. Chabanenko)

Revealing the patterns of lexical system formation, factors of its development, study of structural and semantic features of dialect units in a certain ethno-linguistic area or part of this area are currently the priority tasks of modern Ukrainian dialectology. The linguistic picture of separate territories encodes the valuable content of linguistic traditions, a number of characteristic local phonetic, grammatical and semantic features in various ways.

The peculiar worldview by the inhabitants of the country's particular territory is reflected in the dialectal vocabulary denoting time. The category of temporality is one of the most abstract concepts representing the deepest meaning of human existence. It is at the core of any culture and belongs to basic, archetypal concepts of any nation.

Its decoding reveals the worldview and mentality of the society, and reflects the peculiarities of its thinking. Awareness of time as an integral element of reality is a source of cultural coding. Temporal system in ethno-cultural space is represented by the names of different time intervals, which precisely define time limits and vaguely, inaccurately indicate the boundary of the time process itself. When referring to time intervals, temporal words convey interconnections and combinations that exist in a dynamic context, in historical reality, reflecting the understanding of movement as a cyclical and evolutionary process. Their study in the ethnolinguistic context helps to reveal national specificity and characterize the linguistic traditions of a particular ethnic area.

Based on the material of the famous ethnographic work "The Dictionary of Nyzhnia Naddniproshchyna (The Lower Dnieper Ukraine) Dialects" by Viktor Antonovych Chabanenko, the article analyses the layers of dialect vocabulary, which was formed on the basis of wide and comprehensive use of all resources of the national language and became its organic part. The present study is devoted to the elucidation of the semantics, structure, lexical and word-formation meaning of these linguistic means to denote time, as well as to the identification of their potential possibilities recorded in the dictionary. The disclosure of lexical awareness peculiarities by Ukrainian people and the identification of time units that constitute the specificity of the lexical system of the dialects in Nyzhnia Naddniproshchyna clearly reflects the individual perception of the world by the speakers of a particular ethnolinguistic area.

Key words: ethnolinguistic area, temporonyms, lexemes denoting precise time intervals, dialecticisms.

Постановка проблеми. Науковий інтерес до мови етносу як специфічної системи лексики пояснюється її здатністю втілювати цілісну лінгвістично-культурну історію відповідної місцевості. Кожний мовний регіон має свої етапи формування та розвитку, в конкретних суспільно-географічних умовах, що обов'язково знаходить своє відображення в його словникові. Лексична система сконцентрувала в собі багатовіковий досвід народу, віддзеркаливши традиції, звичаї та місцеву ідентичність. Її дослідження дозволяють нам краще розкрити історичні та культурні аспекти певного регіону, а також збагатити наше розуміння світу через призму народних соціокультурних традицій. Лінгвістичний аспект такого аналізу в усій його багатоплановості орієнтований на вивчення словникової системи говірок, який неможливий без регіональних студій темпоральних номенів. Незважаючи на помітне посилення вивчення цієї групи лексики як слов'янськими, так і українськими мовознавцями, сьогодні можна констатувати, що описи народної лексики на позначення різних часових меж ще не охоплюють всього загальноукраїнського простору.

Аналіз досліджень. Лексика діалектної мови на різних етапах історичного розвитку цікавить сучасних науковців своєю семантичною та функційною специфікою. Діалектні флективні мовні засоби з емоційним змістом, їх належність до різноманітних тематичних груп лексики були предметом вивчення багатьох українських (К. Глуховцева, О. Дворянкін, В. Леснова, Л. Денисенко, В. Чабаненко) мовознавців.

Час як універсальна категорія буття завжди викликав незмінний інтерес і був предметом аналізу вчених різних галузей знань і представників різних поколінь. Вітчизняні дослідники (Н. Гошилик, Г. Заньковська, Н. Таценко) та їхні закордонні колеги (Дж. Лакофф, М. Харпер, У. Чейф) досліджували основні параметричні власти-

вості концепту часу. Уживання часових форм дієслова у сучасному мовознавстві висвітлено в працях провідних вітчизняних лінгвістів: В. Гнатюка, Л. Білаш, В. Виноградова, В. Бондаренко, О. Пономаріва, О. Мельничука та ін. В. Лук'янець у своєму філософському енциклопедичному словнику визначає «час» – абстрактне поняття і феномен, що лежить в основі як мовної, так і наукової картин світу (Шинкарук, 2002: 529). Багато вчених і філософів намагалося дослідити явище часу, щоб відповісти на такі питання, як: яка природа часу, які його властивості, чи існує час взагалі, чому він рухається тільки в одному напрямку тощо. Пізнання часу – складний процес у зв'язку з нематеріальністю та абстрактністю цієї категорії, тому звернення до проблем часу залишається актуальним для лінгвістів і сьогодні.

Незважаючи на те, що дослідженню цієї проблеми присвячена низка мовознавчих праць, стан вивчення різних тематичних груп діалектизмів залишається поза увагою науковців. Зокрема, в україністиці недостатньо повно описано темпоральну лексику, що зумовлено іншими науковими пріоритетами в українській діалектології та станом діалектної семасіології. Дослідження словникового складу говорів передбачає не тільки фіксацію темпоральних мовних одиниць, а й з'ясування їхньої семантики, структури та лексично-словотвірного значення, виявлення їхніх потенційних можливостей, відображених в етнографічних записах, зокрема в «Словнику говірок Нижньої Наддніпряниці» Віктора Антоновича Чабаненка.

Мета нашого дослідження полягає в етнолінгвістичному аналізі специфіки лексем на позначення неточних часових відрізків у говірках Нижньої Наддніпряниці, співвідносних із темпоральним кодом культури через базові компоненти-темпороніми. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: 1) розкрити особливості лексем на позначення неточних часових відрізків

у говірках Нижньої Наддніпрянщини; 2) виокремити найбільш типові лексично-семантичні групи темпоральності.

Виклад основного матеріалу. Категорія часу вміщена в значеннях різних слів та висловів, об'єднаних у систему поглядів, уявлень, світовідчуттів людей конкретної місцевості. Ці аспекти взаємодії людини та часу знаходять своє відображення в мові діалектів і репрезентовані темпоральними лексемами, які відтворюють різні просторові межі під час реалізації часових відносин. Усвідомлення часу, як невід'ємного елемента дійсності, є джерелом культурного кодування. Темпоральний код культури реалізується через назви відрізків часу, що осмислюються як знаки культури.

Аналіз наукових визначень, що відображають поняття «час», дозволяє виділити основні властивості цього концепту – це рух, незворотність, універсальність. Керуючись цим, О. Бондаренко зазначає, що у концепті прийнято виділяти ядро й периферію. Ядро висловлює головні системоутворювальні ознаки концепту; на периферії виявляються додаткові релевантні ознаки. Так ядро наукового концепту «час» складають такі ознаки часу: 1) час – це форма існування матерії; 2) час рухається; 3) час має спрямованість – від минулого до майбутнього. До периферійної зони концепту час можна віднести такі його ознаки: 4) час суб'єктивний; 5) час має періодичність (Бондаренко, 2012: 23–24).

Час – одна з основних категорій людського буття, яка репрезентує його виникнення, становлення та зміну відповідно до ситуації, що склалася на певному часовому зрізі та характеризується тривалістю, послідовністю, зміною станів і розвитку яких-небудь об'єктів. Темпоральність – тимчасова сутність явищ, породжена динамікою їх особливого руху, на відміну від тих тимчасових характеристик, які визначаються відношенням руху цього явища до історичних, астрономічних, біологічних, фізичних та інших часових координат, взаємозв'язок моментів часу (temporality – часові особливості) (Бусел, 2005: 53).

У системі сучасних українських діалектологічних студій говіркова лексика на позначення часу виявляється як результат використання широкого й всебічного спектру ресурсів національної мови. Ця лексика відіграє важливу роль у розумінні та дослідженні сучасної української мови та сприяє більш повному відображенню варіативності мови та культурної спадщини нації.

Значення часу знаходить свою реалізацію в різноманітні темпоральних лексем, їх груп у говірках Нижньої Наддніпрянщини. Кожна група на

позначення специфіки проміжків часу відзначається великим ступенем внутрішньої диференціації. Темпоральні детермінанти в дослідженому нами діалекті найчастіше позначають точно або неточно окреслені часові параметри. Під час аналізу темпоральної лексики в говірках Нижньої Наддніпрянщини ми виокремили такі лексично-семантичні групи неточних часових відрізків:

- назви, які позначають час, що передує певним часовим ознакам чи діям (*спотинуову, іспрежда, ізначала, засвіта, заздалигоди, ізперва, уперід, упервину*);
- номени, які вказують на конкретизацію часових стосунків (*сьодні, вовремя, шичас, щас, одначе, имино, вокурат, дісвітільно, абсолютно*);
- лексеми, які визначають нескінченність часу (*спрежда, повсигда, безлітно, завсігда, усегда*);
- назви, які вказують на наступність (*завтре, послі, ускоре*);
- найменування невизначеного часового проміжку (*майже, нагда, осьосьо, якколи*);
- назви, що вказують на швидкоплинність часу (*мельком, міриці, пуком, меріці*);
- лексеми, що вказують на часовий період життя людини (*пожилий, старник, зрослість, версник, юнош*);
- номени, що позначають раптовість часових понять (*налопом, невбачай, неожидано, спотинька*);
- назви, які вказують на минулий часовий проміжок (*завчора, проишлий, давишній*);
- найменування невизначеного темпорального проміжку, які вказують на повторюваність часу (*оп'ять, заспіль, оп'еть*).

Основними компонентами структури мікрополя назв неточних відрізків часу є центр (ядро) і периферія. Лексично-семантичне значення цієї мікросистеми зосереджується в ядрі, яке представлене такими семами: вік, врем'я, возраст, жисть, життя, гак. Вік [в`ік], а, ч. Знос (про взуття одяг), зужиток. Знищення про який-небудь виріб, (про споруду і ін.). *Семен там так і ворота ковані поставиу, шо йім і в`іка не буде* (Чабаненко, 1992: I, 180). Врем'я. Час. *От же мені й тітка казала, щоб я не їздив по гроші, бо їм це, мабуть, врем'я не вийшло* (Чабаненко, 1992: I, 205). Возраст, у, ч. Вік. *У тебе ж возраст уже слава богу, вос'їмнадцат` год, а й дос'ї дурний, йак пробка* (Чабаненко, 1992: I, 92). Жисть [жис`т`], і, ж. Життя. *Живе той чоловік. І добренна йому жисть пішла* (Чабаненко, 1992: I, 318). Жизнь [жиз`н`а], і, ж. *Життя. Прожила ус`у жиз`н`у у сел`ї, то шо м`ін`ї той ваш город?* (Чабаненко, 1992: I, 316). Гак. Капут, кінець, смерть. *Думка, бач, була така*

в *Потьомкіна: як тікатимуть запорожці, здвонків не минуть – тут їм і гак* (Чабаненко, 1992: I, 215). Необхідно відмітити, що у центрі мікрополя простежується зв'язок семантичних ознак з морфологічними і синтаксичними. Всі елементи ядра належать до однієї частини мови, які утворюють синонімічні й антонімічні пари. Наприклад: *вік – возрост, жизня – жисть; жисть – гак*.

У лексично-семантичному полі темпоральності назв неточних часових відрізків виділяємо мікрополе назв, які позначають час, що передує певним часовим ознакам чи діям: *уперід, тіки, докіль*. Уперід, [упер'ід], присл. *Спершу, раніше, спочатку. Проход' упер'ід' ти, а тоді йа пройду* (Чабаненко, 1992: IV, 166). Вперід [уперід], присл. Те саме, що уперід. *Ми з Ганноїу упер'ід вас прийшли* (Чабаненко, 1992: I, 202). Тіки [т'іки] і тіко [т'іко], присл., част., спол. *Тільки. Оце т'іки повернус'а на бік, а воно й шпигне* (Чабаненко, 1992: I, 124). На морфологічному рівні ці лексеми виражаються формами прислівника.

Наступне виділене нами мікрополе темпоральності охоплює назви, які вказують на конкретизацію часових відношень. Вони об'єднані спільною архісемою – вказувати на конкретність часу. Елементами ядра цього мікрополя виступають такі лексеми: *сьодня, именно, щас, шичас*. Сьодні [с'одні], присл. *Сьгодні. Ми с'одні не підемо гулять: роботи багато* (Чабаненко, 1992: IV, 118). Сьодня [с'одн'а], присл. *Сьгодні. Йаке у нас с'одн'а число?* (Чабаненко, 1992: IV, 118). Именно, присл. *Саме, якраз. Оце тобі сто робліу коли именно нужні?* (Чабаненко, 1992: II, 121). Щас, [шч'ас], присл. *Зараз. Підожди йа шчас прийду* (Чабаненко, 1992: IV, 252).

Меншим семантичним навантаженням порівняно з центром у Словнику говірок Нижньої Наддніпряниці представлена периферія мікрополя назв, які позначають час, що передує певним часовим ознакам чи діям. До периферійних лексем належать: *заранше, ізперва, ізначала, науперід, спотинову, спочатку, упервину*. Заранше, присл. *Заздалегідь. Щоб же було м'ін'і сходит' туди заранше: ц'ого б не случ'илос'* (Чабаненко, 1992: II, 66). Ізперва, присл. *Спочатку. Ізперва, як він приїхав сюди, так зробив обору для скоту, а потім уже невеличку хижку для себе* (Чабаненко, 1992: II, 127). Ізначала [ізнач'ала], присл. *Спочатку. Пішоу ізнач'ала до бат'ка, а тоді до брата* (Чабаненко, 1992: II, 126). Ти значала [значала], присл. *Спочатку постукай, а тоді заход'* (Чабаненко, 1992: II, 111). Лексеми на позначення цих невизначених часових меж можуть репрезентувати великі можливості темпоральної дії: *Через*

яке там врем'я набрів на третю отару (Чабаненко, 1992: I, 205). *Заздалигоди, сперва діло зроби* (Чабаненко, 1992: II, 29). *Що це нам упервину чи шо?* (Чабаненко, 1992: IV, 166). Однією з особливостей аналізованої групи є наявність великого синонімічного ряду: *заранше – ізперва – ізначала – спотинову – заздалигоди- найуперід – упервину*.

Лексично-семантична група говірок Нижньої Наддніпряниці, які передають узагальнено-темпоральну характеристику конкретних часових понять, мають свою периферію, що реалізується у таких семах: *вокурат, назовсім, вовременя, відвоси*. Вокурат, присл. *якраз, точно. Максимум прийшоу вокурат у два часа* (Чабаненко, 1992: I, 193). Назовсім, [насоусім], присл. *назовсіи. Насоусім йа вам лопати не дам, а дніу на три – можна* (Чабаненко, 1992: II, 345). Вовременя [воуремн'а], присл. *Вчасно. Параска йакраз воурем на прийшла. Йакби не вона, хтозна що було б.* (Чабаненко, 1992: I, 189). Відвоси. *З тих пір Коли пішов, то й відвоси нема* (Чабаненко, 1992: I, 179). Структура цього концепту представлена значенням «свіжий, незіпсований»: *Це молоко не соднішне, бо уже скисло* (Чабаненко, 1992: IV, 118). *Де наші соднашні газети?* (Чабаненко, 1992: IV, 118).

Складною периферійною структурою характеризується мікрополе темпоральності назв, які визначають нескінченність часу. Його компоненти різняться ступенем вияву часових ознак, тому вони додатково об'єднуються в різні периферійні сектори, що більше чи менше віддалені від центру. Однак це не порушує семантичної ознаки: необмеженість часу, його безкінечність, навколо якої об'єднуються лексеми периферії: *зпрежда, ізпрежда, спрежда, спрежевіку, завсігда, Зпрежда. Запорожці казали, що земля по лувому березі Дніпра, проти Лоханського порога, з спрежда віків була козацька* (Чабаненко, 1992: II, 114). *Ізпреждавіків, присл. Споконвіку. Німці – то народ грабужливий ізпреждавіків* (Чабаненко, 1992: II, 127). *Спреджа. Наш'і л'уди спрежда дровами топили, а це т'іко недауно угл'ом поч'али* (Чабаненко, 1992: IV, 100). *То він спрежда такий дурний* (Чабаненко, 1992: IV, 100). *Спрежду. Спрежду в Великому Лузі жило багато запорожців* (Чабаненко, 1992: IV, 100). *Спрежевіку. А через той ліс та йшов шлях, та такий, що він спрежевіку проложений...* (Чабаненко, 1992: IV, 100). *Горілка завсігда була готова й у запорожців.* (Чабаненко, 1992: II, 16). *Наповсигда [напоусигда] і [наповс'ігда]. Дадо даум'ін'і ножик напоусигда* (Чабаненко, 1992: II, 336). *Повсигда [поусигда]. Васил' ходе поусигд йакійс' зажурений* (Чабаненко, 1992: III, 141). *Повсида. Коли не*

йду, вона поусида га приз'бі сидит` (Чабаненко, 1992: III, 141). Повсігда [поус'ігда]. Це такий чоловік, що поус'ігда на когось жалійеу'а (Чабаненко, 1992: III, 141). Зазначені одиниці утворюють лексичні варіанти на позначення різноманітних часових проявів, що дозволяє виявити ряд загальних закономірностей, властивих цим позначенням: Бізстрочний [б'істроч'ний]. *Йа оце уже б'істрочний поспорт получ'ила аж до самої смерти* (Чабаненко, 1992: I, 84). Безконешний [б'зконешний]. *Твоє бізконешне мамкан'а уже у мене у п'іч'інках сидит`* (Чабаненко, 1992: I, 82). Бізконешно, [б'зконешно], присл. до безконешний. *Ну й собака ж у вас, кумо, протиний! Вийе і вийе безконешно* (Чабаненко, 1992: I, 82). Безлітно. Нескінченно, вічно. *Жили б вони, ті запорожці, тутечка безлічно, якби не той Потьомка* (Чабаненко, 1992: I, 73). Безоставично. Безперестанку. *Вона, ця рожка, безоставично цвіте, усе літо* (Чабаненко, 1992: I, 74). Навзаводи [наузаводи], присл. *Заводячи безперестанку плач, виття і т. п.). От же прокл'атий собака! Ну виє ос'уже п'івд'на наузаводи* (Чабаненко, 1992: II, 304). Нейминуй, присл. неминуче, неодмінно. *Це ж нейминуй якийсь Грицько сюди прийде* (Чабаненко, 1992: II, 362). У цих лексемах відображено сприйняття часу через призму люд-

ського життя. Їх специфікація полягає у передачі множинності та багатолікості темпорального явища в просторово-часовому континуумі.

Висновки та перспективи. На основі дослідженого матеріалу в лексично-семантичному полі темпоральності говірок Нижньої Наддніпряни назв неточних часових відрізків виділяємо мікрополя назв, які позначають час, що передую певним часовим ознакам чи діям; вказують на конкретизацію часових відношень; наступність; невизначеність часового проміжку; швидкоплинність часу; минулий часовий проміжок; повторюваність часу; часовий період життя людини; позначають раптовість часових понять; визначають нескінченність часу. Говірковим мовним засобам на позначення неточних часових відрізків при всій їх різноплановості притаманні спільні інваріантні семантичні ознаки, що формують певну систему, яка є своєрідною підсистемою лексики Нижньої Наддніпряни. Вона не позначена послідовністю, замкненістю, а характеризується відкритістю й постійним розвитком. Результати дослідження сприятимуть репрезентації аналізованого сегмента діалектної лексики в загальноукраїнському континуумі, відкриють **перспективи дослідження** інших тематичних груп діалектної лексики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленко Т. Г., Катиш Т. В. Темпоральні лексеми на позначення точних часових відрізків у «Словнику говірок Нижньої Наддніпряни» В. А. Чабаненка. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2022. Вип. 50. С. 154–158.
2. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 тт. АН УРСР. Інститут мовознавства. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
3. Бондаренко Є. В. Еволюція поняття часу в англійській мові та у дискурсі: дис... д-ра. філол. наук: 10.02.04 Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2012. 555с.
4. Бусел Т. В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ – Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
5. Матвіяс І. Г. Українська мова і її говори. Київ: Наук. думка, 1990. 161 с.
6. Чабаненко В. А. Словник говірок Нижньої Наддніпряни. Запоріжжя: Комунар, 1992. Т. 1–4.
7. Шинкарук В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ: Абрис, 2002. 742 с.

REFERENCES

1. Bilenko T., Katysh T. (2022). Temporalni leksemy na poznachennia tochnykh chasovykh vidrizkiv u «Slovniku hovi-rok Nyzhnoi Naddnyprianshchynu» V. A. Chabanenka. [Tokens to denote exact time periods in the «The dictionary of the Lower Dnieper's dialects» by V.A.Chabanenko] *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskiyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Drohobych: Vydavnychiy dim «Helvetyka», 2022. Vyp. 50. 154–158. [in Ukrainian].
2. Bilodid I. K. (1970-1980) Slovyk ukrainskoi movy: v 11 tt. [Glossary of Ukrainian Movies: in 11 vols] AN URSR. Instytut movoznavstva. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
3. Bondarenko Ye. (2021). Evoliutsiia poniattia chasu v anhliiskii movi ta u dyskursi: dys... d-ra. filol. nauk: 10.02.04. [Evolution of understanding the hour in english language and discourse] Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, 2012. 555. [in Ukrainian].
4. Busel T. (2005). Velykyi tлумachnyi slovyk suchasnoi ukrainskoi movy. [The great tлумach dictionary of modern ukrainian movies] Kyiv – Irpin: VTF «Perun», 2005. 1728.
5. Matviias I. (1990). Ukrainska mova i yii hovory. [Ukrainian language and її speak] Kyiv: Nauk. dumka, 1990. 161.
6. Chabanenko V. (1992). Slovyk hovi-rok Nyzhnoi Naddnyprianshchynu [Dictionary of dialects of the Lower Dnieper, vols]. 1-4, Communard, Zaporozhye [in Ukrainian].
7. Shynkaruk V. (2002). Filosoфskiyi entsyklopedychnyi slovyk. [Philosophical encyclopedic dictionary] Kyiv: Abrys, 2002. 742. [in Ukrainian].